

บทคัดย่อ

ชื่อปราสาทหินในจังหวัดเสียมเรียบ

จากข้อมูลในการสำรวจและทำทะเบียนโบราณสถานในประเทศกัมพูชา พบว่าในจังหวัดเสียมเรียบซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นอดีตเมืองหลวงสำคัญของอาณาจักรเขมรโบราณ มีโบราณสถานหรือที่ปัจจุบันถูกเรียกชื่อทั่วไปว่า “ปราสาท” อยู่เป็นจำนวนมาก และยังพบว่าลักษณะชื่อเฉพาะของปราสาทเหล่านี้เป็นชื่อที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ โดยลักษณะชื่อเฉพาะที่พบมากที่สุดคือ ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ รองลงมาคือชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคลหรือชื่อบุคคล พืช พรรณ แหล่งน้ำ สิ่งก่อสร้าง อุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า สัตว์ คำคุณศัพท์ ลักษณะอาการหรือการกระทำ บ้านเมือง ประเพณี พิธีกรรม อวัยวะ ในร่างกายมนุษย์หรือสัตว์ ทิศ จำนวนตัวเลข กาลเวลา สี ความสุข สวัสดิ์ และความหมายอื่นๆ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าลักษณะชื่อเฉพาะของ “ปราสาท” ในจังหวัดเสียมเรียบ มีลักษณะที่หลากหลาย แต่ที่นิยมที่สุดคือ การใช้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และ สภาพแวดล้อมในบริเวณที่ตั้งปราสาทนั้นๆ มาตั้งเป็นชื่อของปราสาทหิน

Abstract

Names of Prāsāt in Siemreap

According to the databases of the Carte Archéologique du Cambodge and the Inventaire Archéologique du Cambodge, there are a lot of ancient stone ruins, or “Prāsāt”, in Siemreap, the former capital city of the ancient Khmer Empire. Each Prasat has its own proper name, associated with such features as: geography, persons, plants, water resources, constructions, materials or tools, gods, animals, adjectives, actions, dwellings, rituals, human or animal organs, directions, numeric numbers, time, colors, auspiciousness, and so forth. Among the various proper names of the Prāsāt, the ones with geographical meanings are most frequently found in Siemreap. So we can say that geography and the local environment are the key factors to the naming of these Prāsāts.

ชื่อปราสาทหินในจังหวัดเสียมเรียบ

ทรงธรรม ปานสุกณ**

ร่องรอยหลักฐานทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าอารยธรรมเขมรโบราณนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นอารยธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากร่องรอยหลักฐาน เช่น ศิลาจารึก ประติมากรรมรูปเคารพ และเอกสารการเดินทางของชาวต่างชาติแล้ว แหล่งโบราณสถานที่ปรากฏหลงเหลืออยู่ในประเทศกัมพูชาและประเทศใกล้เคียง ยังเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของอาณาจักรเขมรโบราณได้เป็นอย่างดี

จังหวัดเสียมเรียบ¹ที่เป็นจังหวัดหนึ่งใน 24 จังหวัดของประเทศกัมพูชา มีร่องรอยหลักฐานทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต และข้อมูลในศิลาจารึกยังแสดงให้เห็นอีกว่าพื้นที่ส่วนหนึ่งในจังหวัดเสียมเรียบปัจจุบันได้เคยเป็นราชธานีหรือเมืองหลวงโบราณของอาณาจักรเขมรโบราณในชื่อว่า ยโสธรปุระ ซึ่งแปลว่าเมืองที่มียศหรือเกียรติอันดั่งงาม หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า เมืองพระนคร

พระราชอาณาจักรในยุคเมืองพระนครนี้ได้ค้นพบร่องรอยหลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรอยู่เป็นจำนวนมาก สันนิษฐานว่าเมือง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาเขมร เรื่อง “ลักษณะชื่อสถานที่ของอาณาจักรเขมร” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชขิมา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรธรณ บุญยฤทธิ์ สำหรับข้อเสนอแนะที่ทำให้บทความนี้มีความสมบูรณ์ขึ้น

** นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹ เขียนตามเสียงอ่านในภาษาเขมร

นี้คงเริ่มต้นขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 14 และยังคงใช้เป็นเมืองหลวงต่อมาอีกหลายรัชกาลแผ่นดิน แม้ในบางช่วงเวลาอาจมีการย้ายเมืองหลวงออกไปจากเมืองพระนครเดิมไปตั้งยังพื้นที่อื่น แต่ก็ยังเป็นเพียงเวลาสั้นๆ เพราะสุดท้ายก็ย้ายเมืองหลวงกลับมายังเมืองพระนครตามเดิม² ความรุ่งเรืองของยุคเมืองพระนครได้ดำเนินมาอีกยาวนานจนกระทั่งถึงราวๆ ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เมืองพระนครจึงถูกทิ้งร้างไป สาเหตุหลักน่าจะมาจากการรุกรานของอยุธยา อาณาจักรที่เจริญขึ้นมาใหม่แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา³ รวมระยะเวลาความรุ่งเรืองของเมืองพระนครเกือบ 600 ปี

สำหรับหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ยังคงหลงเหลือมาจนถึง ณ ปัจจุบัน หรือที่เรียกว่าแหล่งโบราณสถาน เช่น แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น กำแพงเมืองปราสาทหิน เป็นต้นั้น มีร่องรอยหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมากทั่วทั้งประเทศกัมพูชา ตั้งแต่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการสำรวจและขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณสถานโดยนักวิชาการชาวฝรั่งเศส โดยการสำรวจและขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณสถานเหล่านี้จะมีการบันทึกเกี่ยวกับชื่อสถานที่ต่างๆ ไว้เป็นหลักฐานด้วย พบว่าการสำรวจและขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณสถานในระยะเริ่มต้นนี้ ข้อมูลบางแห่งยังให้ผลที่ได้ไม่ดีนัก⁴

การสำรวจและขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณสถานยังคงมีการดำเนินการเรื่อยมา เนื่องจากมีการค้นพบแหล่งโบราณสถานใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบในการดำเนินการนี้เกิดจากความร่วมมือของกระทรวงวัฒนธรรมและวิจิตรศิลป์ของประเทศกัมพูชา (Ministry of Culture and Fine Arts of Cambodia) และสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ École française d' Extrême-Orient (EFEO) ได้จัดทำแผนที่แหล่งโบราณสถาน (Carte archéologique du Cambodge) และ ทะเบียนแหล่งโบราณสถานในประเทศกัมพูชา (Inventaire archéologique du Cambodge)

² ในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 (พ.ศ. 1471-1485) มีการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เกาะแกร์ ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกออกไปทางเหนือของเมืองพระนคร จนมาในสมัยรัชกาลของพระเจ้าราเชนทรวรมัน (พ.ศ. 1487-1511) จึงเสด็จฯ กลับมาประทับยังเมืองพระนครเช่นเดิม

³ Lawrence Palmer Briggs, "Siamese Attacks on Angkor Before 1430," *The Far Eastern Quarterly* 8, 1 (November 1948) : 3-33.

⁴ George Cœdès, "Études Indochinoises," *Bulletin de la Société des Études Indochinoises*, Nouvelle Série-Tome XXVI, No.4 (1951) : 437-462.

โดยคณะกรรมการ UNESCO ประจำประเทศกัมพูชาให้การสนับสนุนในการตีพิมพ์เผยแพร่ พบว่าจนถึงปีค.ศ.2007 มีข้อมูลการค้นพบแหล่งโบราณคดี⁵ในประเทศกัมพูชาถึง 5,036 แห่งโดยแยกแต่ละจังหวัดที่พบได้ดังนี้

บันทายมีชัย (Banteay Meanchey)	342	แห่ง
พระตะบอง (Battambang)	275	แห่ง
กำปงจาม (Kampong Cham)	208	แห่ง
กำปงชนัง (Kampong Chhnang)	80	แห่ง
กำปงสปีอ (Kampong Speu)	94	แห่ง
กำปงธม (Kampong Thom)	364	แห่ง
กำปอต (Kampot)	129	แห่ง
กันดาล (Kandal)	244	แห่ง
เกาะกง (Koh Kong)	4	แห่ง
กระแจะ (Kratie)	39	แห่ง
มณฑลคีรี (Mondulkiri)	4	แห่ง
อูดาร์มีชัย (Oddar Meanchey)	100	แห่ง
พนมเปญ (Phnom Penh)	51	แห่ง
พระวิหาร (Preah Vihear)	357	แห่ง
โพธิสัตว์ (Pursat)	26	แห่ง
ไพรแวง (Prey Veng)	431	แห่ง
รัตนคีรี (Ratanakiri)	3	แห่ง
เสียมเรียบ (Siem Reap)	1,241	แห่ง
สตึงแตรง (Stung Treng)	33	แห่ง
สวายเรีง (Svay Rieng)	676	แห่ง
ตาแก้ว (Takéo)	308	แห่ง
ที่จังหวัดอื่นๆ (ที่เหลือ)	27	แห่ง

⁵ สำหรับข้อมูลของแหล่งโบราณสถานที่มีการสำรวจและขึ้นทะเบียนโดยกระทรวงวัฒนธรรมและวิจิตรศิลป์ของประเทศกัมพูชา(Ministry of Culture and Fine Arts of Cambodia) และสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ École française d' Extrême-Orient (EFEO) มีทั้งที่เป็นศาสนสถาน ที่เรียกว่าปราสาท เนินดินโบราณ ภูเขา แหล่งน้ำที่มีมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ และสะพานโบราณ เป็นต้น

ผลจากการจัดทำแผนที่และทะเบียนแหล่งโบราณสถาน นอกจากจะได้ประโยชน์ทางด้านโบราณคดีแล้ว ยังพบว่าโบราณสถานปรากฏในแผนที่และทะเบียนแหล่งโบราณสถานในประเทศกัมพูชาเหล่านี้มีการระบุชื่ออย่างเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

ในบรรดาแหล่งโบราณสถานที่ถูกค้นพบในประเทศกัมพูชา พบว่าที่จังหวัดเสียมเรียบมีจำนวนแหล่งโบราณสถานมากที่สุด และโบราณสถานส่วนหนึ่งในจำนวนที่ค้นพบเหล่านั้นมีรูปแบบลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมทรงอาคาร ซึ่งบางแห่งยังคงมีสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์และบางแห่งอาจหลงเหลือแต่เพียงส่วนฐานของซากอาคาร มักจะรู้จักกันดีโดยมีการกำหนดชื่อทั่วไปของโบราณสถานประเภทนี้ว่า ปราสาท หรือปราสาทหิน คำว่า “ปราสาท” เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต มีความหมายว่า เรือนมียอดเป็นชั้นๆ สำหรับเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินหรือเป็นที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่สำหรับโบราณสถาน que เรียกว่าปราสาทหินที่ถูกพบในประเทศกัมพูชานั้น ไม่ใช่เป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน แต่จะเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานรูปเคารพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยอาศัยหลักฐานจากภาพสลักรูปแบบอาคารที่ปรากฏตามปราสาทหินต่างๆ โดยเฉพาะที่ปราสาทบายัน จึงเชื่อกันว่าที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน และสามัญชนน่าจะสร้างจากเครื่องไม้ คำว่า “ปราสาท” นี้มีหลักฐานว่าพบอยู่ในศิลาจารึกมาตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร (Pre-Angkorian Period) จนมาถึงในสมัยพระนคร (Angkorian Period)⁶

สืบเนื่องมาจากการที่เมืองเสียมเรียบเคยเป็นเมืองหลวงที่สำคัญในอดีต ทำให้พบร่องรอยของโบราณสถานประเภทที่เรียกว่า “ปราสาท” อยู่ค่อนข้างมากในเมืองนี้ ปราสาทเหล่านี้เมื่อมีการสำรวจและขึ้นทะเบียนแล้ว พบว่าชื่อของปราสาทที่ถูกเรียกและบันทึกลงในทะเบียนโบราณสถานนั้นเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยปกติลักษณะการตั้งชื่อสถานที่หรือภูมินาม ถือเป็นกาหนดให้เกิดความแตกต่างเบื้องต้นอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพื่อที่จะสามารถเรียกหรือบ่งถึงสถานที่ต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยการตั้งชื่อเรียกสถานที่ในแต่ละท้องถิ่น อาจเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการเลือกทำเลที่ตั้ง⁷ คนในท้องถิ่นนั้นจะเป็นผู้กำหนดตั้งขึ้นตามภูมิปัญญา

⁶ Saveros Pou, “Les noms de monuments Khmers,” *Bulletin de l’ École française d’ Extrême-Orient* 78 (1991) : 209-210.

⁷ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, *สังคมวิทยาชนบท : วิธีการวิจัย ทฤษฎีและการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย*, (ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528), 129

นึกคิดของตนโดยมีความหมายหรือมีประวัติความเป็นมา ที่อาจสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติต่าง ๆ หรือวัฒนธรรม รวมถึงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ⁸ ดังนั้นข้อมูลชื่อของปราสาทที่ถูกบันทึกจากการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างมาก และอาจทำให้ทราบถึงลักษณะที่สำคัญของท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของภูมิประเทศ วัฒนธรรม รวมไปถึงประวัติของท้องถิ่นนั้นด้วย⁹

ลักษณะของชื่อสถานที่โดยทั่วไปเกือบทุกภาษามักจะประกอบด้วยส่วนสำคัญสองส่วน คือ ชื่อทั่วไปและชื่อเฉพาะ¹⁰ ชื่อสถานที่ที่เป็นโบราณสถานในประเทศกัมพูชาก็เช่นเดียวกันกับชื่อสถานที่ในภาษาอื่นๆ ที่จะประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นชื่อทั่วไปและชื่อเฉพาะเช่นกัน ในการศึกษาชื่อสถานที่ในงานชิ้นนี้จะพิจารณาแต่ชื่อเฉพาะของชื่อสถานที่ที่ปรากฏตามหลังคำว่าปราสาทเท่านั้นโดยชื่อเฉพาะของสถานที่เหล่านี้ทั้งหมดเป็นชื่อที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบันไม่ใช่ชื่อที่ปรากฏในศิลาจารึก เช่น

ព្រះស្វាយ	ชื่อทั่วไป = ព្រះស្វាយ	ชื่อเฉพาะ = สวัญ
ព្រះស្រីព្រះ	ชื่อทั่วไป = ព្រះស្រី	ชื่อเฉพาะ = ព្រះ

ดังนั้นจากตัวอย่างชื่อปราสาทจะพิจารณาความหมายชื่อเฉพาะของคำว่า สวัญ และ ព្រះ เท่านั้น โดยจะนำความหมายที่หาได้มาแบ่งกลุ่มจัดเป็นหมวดหมู่ต่างๆ

ในการตั้งชื่อเฉพาะของโบราณสถานที่มีชื่อทั่วไปว่าปราสาทนั้น สามารถแบ่งกลุ่มจัดเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ได้ดังนี้

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำทางภูมิศาสตร์ เช่น โคน ภูเขา ป่า เป็นต้น พบว่ามีทั้งหมด 69 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ព្រះស្រីព្រះ	ปราสาทโคกตันโพธิ์ <i>Ficus religiosa</i>
ព្រះស្រីព្រះ	ปราสาทโคกปราสาท

⁸ ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ, “ภูมินามการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : วิเคราะห์รูปแบบทางภูมิศาสตร์ของนามทั่วไป,” *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* 13, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2537) : 50.

⁹ ไพฑูรย์ พงศบุตร, “คำประกอบชื่อภูมิประเทศที่บอกลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นในประเทศไทย,” *วารสารราชบัณฑิตยสถาน* 13, 2 (มกราคม – มีนาคม 2531) : 36, 49.

¹⁰ Jordan Terry G. and Lester Rowntree, *The Human Mosaic : A Thematic Introduction to Cultural Geography*, (Harper & Row : New York, 1976), 216.

เทศาณเศกณีสู่	ปราสาทโคกสิงห์
เทศาณภู์บุก	ปราสาทภูเขาหนอก, หนุน
เทศาณภู์สุธ	ปราสาทภูเขาแหลม
เทศาณภู์กัซุส	ปราสาทภูเขาด่วน
เทศาณภู์กัค	ปราสาทภูเขามัน, แบน
เทศาณไธเทศาณ	ปราสาทป่าปราสาท
เทศาณไธภู์	ปราสาทป่าภูเขา

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับบุคคล และชื่อบุคคล

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกชื่อบุคคล เช่น ยาย ตา นาง พี่ เป็นต้น พบว่ามีทั้งหมด 56 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

เทศาณยายดี	ปราสาทยายดี
เทศาณผู้สูง	ปราสาทยายจัน
เทศาณผู้สูง	ปราสาทพี่จัน
เทศาณนางสาว	ปราสาทนางทาว
เทศาณตาอิน	ปราสาทตาอิน
เทศาณตาชัย	ปราสาทตาชัย
เทศาณตาเอี่ยม	ปราสาทตาเอี่ยม
เทศาณตาแก้ว	ปราสาทตาแก้ว

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพืชพรรณ

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับต้นไม้ พืชพรรณต่าง ๆ พบว่ามีทั้งหมด 53 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

เทศาณต้นชันภู	ปราสาทต้นชันภู <i>Hopea recopei</i>
เทศาณต้นหญ้าเพ็ก	ปราสาทต้นหญ้าเพ็ก <i>Arundinaria pusilla</i>
เทศาณต้นไผ่	ปราสาทต้นไผ่ <i>Bambusa</i>
เทศาณต้นตะคร้อ	ปราสาทต้นตะคร้อ <i>Schleicheria oleosa</i>
เทศาณต้นทองกวาว	ปราสาทต้นทองกวาว <i>Butea monosperma</i>
เทศาณต้นไทรหรือโพธิ์ขึ้นนก	ปราสาทต้นไทรหรือโพธิ์ขึ้นนก <i>Ficus rumphii</i>
เทศาณต้นมะขาม	ปราสาทต้นมะขาม <i>Tamarindus Indica</i>

ปราสาทผี	ปราสาทผักขม <i>Amaranthus</i>
ปราสาทกุญแจ	ปราสาทต้นพญู <i>Dalbergia cochinchinensis</i>
ปราสาทกุว้าง	ปราสาทต้นกระวาน <i>Amomum krervanh</i>

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกแหล่งน้ำต่างๆ เช่น ตระพัง แม่น้ำ เป็นต้น พบว่ามีทั้งหมด 46 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทตระพังไร่	ปราสาทตระพังยาว
ปราสาทตระพังตูก	ปราสาทตระพังบัว
ปราสาทตระพังปราสาท	ปราสาทตระพังต้นหา
ปราสาทตระพังตึก	ปราสาทตระพังต้นหว่า
ปราสาทแม่ญุต	ปราสาทแม่น้ำแห้ง
ปราสาท	ปราสาททางน้ำไหล รางน้ำไหล ท้องร่อง

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น ป้อมปราการ กุฏิ วัด เป็นต้น พบว่ามีทั้งหมด 31 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทบฏยธ	ปราสาทป้อมปราการใหญ่/หลวง
ปราสาทบฏยศรี	ปราสาทป้อมปราการสตรี/ผู้หญิง
ปราสาทกุลาธ	ปราสาทดอกแรด
ปราสาทธูปช้าง	ปราสาทถนนขาด
ปราสาทกุฎิตาต	ปราสาทกุฎิตาตมใหญ่
ปราสาทธูปปราสาท	ปราสาทวัดปราสาท
ปราสาทสุทธ	ปราสาทสะพานกรง
ปราสาทธูปสุทธ	ปราสาทศาลเ็นยะตา
ปราสาทธูป	ปราสาทคลัง

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับอุปกรณ์หรือเครื่องมือ เครื่องใช้

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ พบว่ามีทั้งหมด 22 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทธูป	ปราสาทเสื่อผ้า
-----------	----------------

ปราสาทคู็ង	ปราสาทครกกระเตื้อง
ปราสาทเขาน	ปราสาทไม้พลองใหญ่
ปราสาทธู	ปราสาทธนู
ปราสาทคี	ปราสาทกีทอผ้า
ปราสาทสสมรสสุ	ปราสาทตั้งแขวน (มีเฉพาะโบสถ์ หรือวิหาร ศาลาใหญ่ๆ)
ปราสาทธูฉ่าง	ปราสาทหินที่ถูกเจาะหรือแกะ
ปราสาทลัมเต	ปราสาท(เรือ)สำเภา

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ เทพเจ้าต่างๆ พบว่ามีทั้งหมด 21 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทหูกศร	ปราสาทเน็ยะตา
ปราสาทคู้ង	ปราสาทเทพธิดาแผ่นดิน แมฆรณี
ปราสาทประตูสรวงเกษย์	ปราสาทพระอินทร์โกสี
ปราสาทฉ	ปราสาทราชกษัตริย์
ปราสาทประตูกุฎ	ปราสาทพระกษัตริย์
ปราสาทประตูอั้ง	ปราสาทพระขรรค์ ดาบศักดิ์สิทธิ์
ปราสาทตยล	ปราสาทบายน หมายถึง

1. ยันตร์อันศักดิ์สิทธิ์
2. นำจะมาจากคำว่า เวชยันต์ วิมานของพระอินทร์¹¹

¹¹ สำหรับความหมายของชื่อเฉพาะของปราสาทบายนนั้นมีการสันนิษฐานออกเป็นสอง ประเด็น ประเด็นแรกบอกถึงความหมายของชื่อปราสาทที่น่าจะมาจาก “พระยันตร์” โดยคำว่า บาย จะกลายมาจากคำว่า พระ ส่วน บาย มาจาก ยันตร์ ซึ่งข้อสันนิษฐานนี้ก็สอดคล้องกับผังของปราสาท แห่งนี้ที่มีลักษณะเป็นวงกลมคล้ายยันตร์อันศักดิ์สิทธิ์ ประเด็นที่สอง กล่าวว่าชื่อของปราสาทนี้น่าจะมาจากคำว่า เวชยันต์ (Vejayanta) แปลว่า วิมานหรือรถของพระอินทร์ โดยคำว่า Vejayanta มีการเปลี่ยนแปลงจนกลายมาเป็น Veyant > Bayon ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ Étienne Aymonier, **Le Cambodge III : Le groupe d'Angkor et l'histoire** (Paris : Ernest Leroux, 1904) 142-143 และ Saveros Lewitz, “La toponymie Khmère,” Bulletin de l' École française d' Extrême-Orient 53(2) (1967) : 425.

ปราสาทภิกษุฆราวาส	ปราสาทภิกษุฆราวาส (พินยานอากาศ)
ปราสาทฤๅษ	ปราสาทบาปวน สันนิษฐานว่ามาจากคำในศิลาจารึกว่าตรีภูวนจุกามณี (Tribhūvanacūdamāni) มีความหมายว่า “ป็นของผู้ครอบครองโลกทั้งสาม” ¹²

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสัตว์

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกสัตว์ต่างๆ พบว่ามีทั้งหมด 20 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทฉวีไทร	ปราสาทช้างหอมบ/ กราบ
ปราสาทฉวีสุว	ปราสาทช้างตาย
ปราสาทอุทฺธิษ	ปราสาทเสือ (ร้องเสียง) กระหิม
ปราสาทเสนา	ปราสาทนกแก้ว Darter Anhinga melanogaster ¹³
ปราสาทกุ้งบาท	ปราสาทปลาหางเบือ Belodontichthys Truncatus
ปราสาทกุส	ปราสาทลูกโค
ปราสาทสาค	ปราสาทนาคน
ปราสาทอุธิษ	ปราสาทกระทิงตาย
ปราสาทสิน	ปราสาทสิงห์

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคำคุณศัพท์

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำคุณศัพท์ต่างๆ พบว่ามีทั้งหมด 16 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาท	ปราสาทใหญ่/ หลวง
ปราสาท	ปราสาทเล็ก

¹² มีการกล่าวถึงคำนี้เพียงครั้งเดียวในจารึกบาเส็ก ที่พระตะบอง K. 205 บรรทัดที่ 33 เป็นภาษาสันสกฤต กล่าวถึงการสร้าง Tribhūvanacūdamāni ที่เมืองหลวงในสมัยพระเจ้าอุทัยทิตยวรมันที่ 2 ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปราสาทบาปวน (Pā Bhuon) ในปัจจุบัน โดยเกิดการเปลี่ยนแปลงของเสียง bhuvana > bhun ตู George Coedès, *Inscriptions du Cambodge* Vol. III (Paris : École française d' Extrême-Orient, 1951), 3-11 และ Saveros Lewitz, “La toponymie Khmère,” *Bulletin de l' École française d' Extrême-Orient* 53(2) (1967) : 425.

¹³ จารุจินท์ นกิตะภัก และคณะ, *คู่มือคุณก หนองบูนสูง เลขะกุล นกเมืองไทย*, (กรุงเทพฯ : คณะบุคคล นายแพทย์บุญสูง เลขะกุล, 2550), 216.

ประเภทอุตุบ	ปราสาทเล็ก เตี้ยๆ
ประเภทสุรเษ	ปราสาทปนม/ ปุ่มป้า ตะปุ่มตะป้า ¹⁴
ประเภทธวัหิ	ปราสาทหลายเป็นทางยาว
ประเภทเว็	ปราสาทขด เวียน

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลักษณะอาคารหรือการกระทำ

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกลักษณะอาคาร การกระทำต่างๆ พบว่ามีทั้งหมด 13 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ประเภทอบแห	ปราสาทโค้งค้ำ
ประเภทธวั	ปราสาทร้อง (เพลง) ขักร้อง
ประเภทธวั	ปราสาทเคลื่อนที่ออก, ห้างไป ดันรน, ถอนไป เลื่อน
ประเภทธวั	ปราสาทซ้อนนาง
ประเภทธวั	ปราสาทฝังหรือห่อเอาไว้
ประเภทธวั	ปราสาทเกณฑ์ไปซ่อน
ประเภทธวั	ปราสาทแซ่ผิว
ประเภทธวั	ปราสาทแซ่คันทนา
ประเภทธวั	ปราสาทจม

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับบ้านเมือง

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับคำเรียกบ้านเมืองต่างๆ เช่น เมือง หมูบ้าน เป็นต้น พบว่ามีทั้งหมด 7 ชื่อ คือ

ประเภทธวั	ปราสาทเมืองไผ่
ประเภทธวั	ปราสาทเมืองปุ่น
ประเภทธวั	ปราสาทหมู่บ้านโพธิ์
ประเภทธวั	ปราสาทหมู่บ้านคลอง
ประเภทธวั	ปราสาทหมู่บ้านต้นพลู Piper betle
ประเภทธวั	ปราสาทหมู่บ้านแผ่นดิน โลก
ประเภทธวั	ปราสาทหมู่บ้านปราสาท

¹⁴ บางทีอาจเพี้ยนมาจาก ปราสาทตาแมง(ประเภทธวั) เนื่องจากเป็นอีกชื่อหนึ่งที่ชาวบ้านในบริเวณนั้นนิยมเรียกกัน

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรม

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ พบว่ามีทั้งหมด 7 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทเบ็ญจ	ปราสาท(พิธี)แปรรูป
ปราสาทเขาสก	ปราสาทบวชนาค
ปราสาทเขากล้า	ปราสาทแห่ดอกไม้
ปราสาทผู้สฤตลัน	ปราสาทเผาพระเจ้าขีรื้อน(พิธี)
ปราสาทกฤณี	ปราสาทดนตรีการละเล่นชนิดหนึ่ง, การเต้นรำ

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับอวัยวะในร่างกายมนุษย์หรือสัตว์

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกอวัยวะในร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ พบว่ามีทั้งหมด 6 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทกฤษี	ปราสาทสามหัว
ปราสาทกฤษี	ปราสาทหัวแรด
ปราสาทกฤษี	ปราสาทหัวเสือ
ปราสาทกฤษี	ปราสาทหัวควาย

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับทิศ

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับทิศทาง หรือตำแหน่ง พบว่ามีทั้งหมด 4 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาทรุ่ง	ปราสาทมุม
------------	-----------

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับจำนวนตัวเลข

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกจำนวน หรือตัวเลข พบว่ามีทั้งหมด 3 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ปราสาท	ปราสาทสาม
ปราสาท	ปราสาทห้า

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเวลา

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกเวลา พบว่ามีทั้งหมด 1 ชื่อ คือ

ปราสาทฤ	ปราสาทกลางคืน มาจาก ฤ มีความหมายว่า กลางคืน
---------	---

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสี

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกสี พบว่ามีทั้งหมด

1 ชื่อ คือ

ไตรภพกุศุภ

ปราสาทสีแดง

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความสุข สวัสดิ์

จะพิจารณาชื่อเฉพาะที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความสุข สวัสดิ์ พบว่ามีทั้งหมด 1 ชื่อ คือ

ไตรภพภรรณ

ปราสาทความสุข ความผาสุก

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายอื่น ๆ

พบว่ามีทั้งหมด 12 ชื่อ ยกตัวอย่างเช่น

ไตรภพสุริยาเกษ

ปราสาทสุริยาโรงโค

ไตรภพเจี๊ยก

ปราสาทระยะทางหรือพื้นที่ที่พอจะเดินได้

ไตรภพเจี๊ยกไร่

ปราสาทระยะทางหรือพื้นที่ที่พอจะเดินได้(ใน)ป่า

ไตรภพเจี๊ยกทุ่ง

ปราสาทระยะทางหรือพื้นที่ที่พอจะเดินได้
(ซึ่งมี)ต้นคล้า *Schumannianthus dichotomus*
ขึ้นอยู่

ไตรภพอรัญชัย

ปราสาทกองทัพ(ที่มี)ชัยชนะ

ไตรภพสุภาวดี

ปราสาทกะประมาณ

นอกจากนี้ยังมีชื่อปราสาทที่ไม่สามารถทราบความหมายอีก 13 ชื่อ

จะเห็นได้ว่าความหมายของชื่อเฉพาะของปราสาทหินในจังหวัดเสียมเรียบสามารถแบ่งออกได้เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ บุคคลหรือชื่อบุคคล พืชพรรณ แหล่งน้ำ สิ่งก่อสร้าง อุปกรณ์หรือเครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า สัตว์ คำคุณศัพท์ ลักษณะอาการหรือการกระทำ บ้านเมือง ประเพณีและพิธีกรรม อวัยวะในร่างกายมนุษย์หรือสัตว์ ทิศ จำนวนตัวเลข กาลเวลา สี ความสุข สวัสดิ์ และความหมายอื่น ๆ โดยแสดงเป็นสัดส่วนจากจำนวนชื่อเฉพาะของชื่อปราสาททั้งหมด 402 ชื่อ ได้ดังนี้

ชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับ

ภูมิศาสตร์	มีทั้งหมด 69 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 17.1642
บุคคล หรือ ชื่อบุคคล	มีทั้งหมด 56 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 13.9303
พืชพรรณ	มีทั้งหมด 53 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 13.1841
แหล่งน้ำ	มีทั้งหมด 46 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 11.4428
สิ่งก่อสร้าง	มีทั้งหมด 31 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 7.7114
อุปกรณ์หรือเครื่องมือ เครื่องใช้	มีทั้งหมด 22 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 5.4726
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า	มีทั้งหมด 21 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 5.2239
สัตว์	มีทั้งหมด 20 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 4.9751
คำคุณศัพท์	มีทั้งหมด 16 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 3.9801
ลักษณะอาการหรือการกระทำ	มีทั้งหมด 13 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 3.2338
บ้านเมือง	มีทั้งหมด 7 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 1.7413
ประเพณี พิธีกรรม	มีทั้งหมด 7 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 1.7413
อวัยวะในร่างกายมนุษย์หรือสัตว์	มีทั้งหมด 6 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 1.4925
ทิศ	มีทั้งหมด 4 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 0.9950
จำนวนตัวเลข	มีทั้งหมด 3 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 0.7463
กาลเวลา	มีทั้งหมด 1 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 0.2488
สี	มีทั้งหมด 1 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 0.2488
ความสุข สวัสดิ์	มีทั้งหมด 1 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 0.2488
ชื่อเฉพาะที่มีความหมายอื่นๆ	มีทั้งหมด 12 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 2.9851
ชื่อเฉพาะที่ไม่ทราบความหมาย	มีทั้งหมด 13 ชื่อ	คิดเป็นร้อยละ 3.2338

พบว่าลักษณะของชื่อเฉพาะของปราสาทนั้น ที่มีมากที่สุดเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์เพราะพบถึง 68 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 16.9154 รองลงมาคือชื่อเฉพาะของปราสาทที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือชื่อบุคคล พบถึง 56 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 13.9303 และชื่อเฉพาะของปราสาทที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพืชพรรณที่พบถึง 53 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 13.1841 ส่วนชื่อเฉพาะของชื่อปราสาทที่มีน้อยที่สุดคือชื่อเฉพาะที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับกาลเวลา, สีและ ความสุข สวัสดิ์ โดยมีอย่างละ 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.2488

สำหรับชื่อเฉพาะของชื่อปราสาทนั้น ยังพบอีกว่าชื่อบางชื่อไม่ได้เป็นคำๆ เดียวแต่มีลักษณะเป็นคำประสม ซึ่งคำประสมเหล่านี้พบอยู่ในหลายหมวดหมู่ เช่น ภูมิศาสตร์ สิ่งก่อสร้าง บ้านเมือง แหล่งน้ำ เป็นต้น โดยมีคำหลักเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับหมวดหมู่นั้นๆ และมีคำที่มีความหมายอย่างอื่นมาขยาย ทั้งนี้คำที่มาประสมก็มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสถานที่ด้วย โดยคำที่มาขยายนี้มีทั้งที่มีความหมายเกี่ยวกับพืชพรรณ, สัตว์, คำคุณศัพท์ หรือแม้แต่คำที่มีความหมายเกี่ยวกับภูมิศาสตร์เหมือนกัน เช่น

ประเภทเศกเทณี โศกตันโพธิ์ *Ficus religiosa*

แสดงถึงที่ตั้งของปราสาทที่มีลักษณะเป็นโคกหรือที่ดินที่หนุนสูงชันคล้ายเนิน โดยในบริเวณปราสาทนั้นมีต้นโพธิ์ใหญ่ขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต

ประเภทเศกสัทโศ โศกสิงห์

แสดงถึงที่ตั้งของปราสาทที่มีลักษณะเป็นโคกหรือที่ดินที่หนุนสูงชันคล้ายเนิน โดยในบริเวณปราสาทนั้นมีประติมากรรมสิงห์ อยู่ด้านหน้าทางเข้าปราสาทหรือศาสนสถาน

ประเภทภู์ภักก์ ภูเขายี่แบน

แสดงถึงที่ตั้งของปราสาทที่ตั้งอยู่บนลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภูเขายี่แบนเรียบแบนราบ

ประเภทภู์ภักก์บุต ภูเขาด่วน

แสดงถึงที่ตั้งของปราสาทที่ตั้งอยู่บนลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภูเขายี่แบนคล้ายยอดหัก และโล่งเตียน

ประเภทเศกเศกฐะ ป่า(ขนาด)เล็ก

แสดงถึงที่ตั้งของปราสาทที่อยู่ท่ามกลาง สภาพแวดล้อมที่คล้ายป่า หรือองไม้ขนาดเล็ก

ประเภทเศกเศกฐะ ป่าภูเขา

เป็นชื่อของปราสาทที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่แวดล้อมไปด้วยเนินเตี้ยๆ คล้ายภูเขาจำนวนมาก เป็นต้น

ส่วนชื่อเฉพาะของปราสาทบางแห่งอาจมีที่มาจากประมุขเรื่องเพรง(บุษย์เพ็งเพรง) ได้แก่ ปราสาทปักษีจำรุง(ประเภทเศกฐะเศกฐะ), ปราสาทช่อนนาง(ประเภทเศกเศกเศก), ปราสาทตาพรหม (ประเภทเศกเศกเศก), ปราสาทบันทายภูฎี(ประเภทเศกเศกเศก), ปราสาทตาแก้ว(ประเภทเศกเศกเศก), ปราสาท

แปรรูป(ประตอชฺเรฐ), และปราสาทบันทายสำเหร่(ประตอชฺฐาตฺถัง) แสดงให้เห็นว่านิทานหรือเรื่องเล่าแต่โบราณในเขมรนั้น มีความเกี่ยวพันและส่งผลกระทบต่อชื่อเฉพาะของปราสาทในจังหวัดเสียมเรียบด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ชื่อเฉพาะบางชื่อที่ปรากฏในปัจจุบันอาจมีความหมายที่แปลกออกไปหรืออาจหาความหมายไม่ได้ ในกรณีนี้จำเป็นต้องไปดูเอกสารเก่าๆ ที่มีการกล่าวถึงชื่อสถานที่เหล่านั้น ซึ่งอาจทำให้เข้าใจถึงความหมายของชื่อเฉพาะของสถานที่ได้ เช่น

ประตอชฺเตกฺโตะ ปราสาทโคกไพรคู่, โคนป่าคู่ หรือโคนป่าแฝด แต่เมื่อตรวจสอบกับเอกสารเก่า พบว่ามีการเขียนเป็น เตกฺโตะเต โคนป่าโค¹⁵ อย่างไรก็ตามเอกสารเก่าที่มีเหลืออยู่มีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่ไม่ใช่ภาษาเขมร จึงเป็นปัญหาอยู่ค่อนข้างมากในการที่จะหาความหมายที่แท้จริงของชื่อเฉพาะของปราสาทในจังหวัดเสียมเรียบเหล่านี้ในบางคำ

ดังที่ได้กล่าวตั้งแต่ตอนต้นถึงหลักการที่ว่า ชื่อสถานที่อาจเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการเลือกทำเลที่ตั้ง คนในท้องถิ่นนั้นจะเป็นผู้กำหนดตั้งขึ้นตามภูมิปัญญานึกคิดของตนโดยมีความหมายหรือมีประวัติความเป็นมาที่อาจสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติต่างๆ หรือวัฒนธรรม รวมถึงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้ทราบถึงลักษณะร่องรอยที่สำคัญของท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของภูมิประเทศ วัฒนธรรม รวมไปถึงประวัติของท้องถิ่นนั้นด้วย และจากการศึกษาชื่อเฉพาะของปราสาทในจังหวัดเสียมเรียบ สามารถสรุปได้ว่าชื่อเฉพาะของปราสาทต่างๆ เป็นไปตามหลักการดังกล่าว คือ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติต่างๆ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงร่องรอยในอดีตของภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งในปัจจุบันอาจไม่หลงเหลือร่องรอยเหล่านั้นแล้ว

¹⁵ E. Lunet de Lajonquière, *Inventaire descriptif des monuments du Cambodge*

บรรณานุกรม

- กัณฑ์ คัชชิวมา. "คำยืมบาลีสันสกฤตในภาษาเขมร." วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาเขมร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- ปราณี กุลละวาทินชัย. **ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทวายและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.
- ไพฑูริย์ ปิยะปกรณ. "ภูมินามของหมู่บ้านชนบทในจังหวัดชัยภูมิ." **วารสารภูมิศาสตร์** 14, 3 (พฤศจิกายน 2532), 177-182.
- _____. "ภูมินามการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : วิเคราะห์รูปแบบทางภูมิศาสตร์ของนามทั่วไป." **วารสารภูมิศาสตร์** 20, 3 (ธันวาคม 2538) : 17-30.
- ไพฑูริย์ พงศบุตร. "คำประกอบชื่อภูมิประเทศที่บอกลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นในประเทศไทย." **วารสารราชบัณฑิตยสถาน** 13, 2 (มกราคม – มีนาคม 2531) : 36-50.
- _____. "การศึกษาความหมายและที่มาของคำบางคำที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทย." **วารสารราชบัณฑิตยสถาน** 15, 2 (มกราคม – มีนาคม 2533) : 37-48.
- วารุณี โอสถารมย์. "ประวัติและพัฒนาการ เมืองเสียมเรียบ." **จุลสารไทยคดีศึกษา** ปีที่ 16, 2 (พฤศจิกายน 2542- มกราคม 2543) : 7-26.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมวิทยาชนบท : วิธีการวิจัย ทฤษฎีและการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย**. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.
- สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง. "ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม." **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. 19,1(มกราคม-มิถุนายน 2543) : 51-76.
- _____. **ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย : กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547.**
- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, "ชื่อบ้านนามเมืองในภาคใต้," ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529** เล่ม 3 : 982-985, กรุงเทพฯ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และ สุขุมาวดี ขำหิรัญ. **ชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์**. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. **ภูมิศาสตร์ชนบท**. มหาสารคาม : ภาควิชาภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2522.

ภาษาต่างประเทศ

- Aymonier, Étienne. **Le Cambodge I : Le royaume actuel**. Paris : Ernest leroux, 1900.
- _____ . **Le Cambodge II : Les provinces siamoises**. Paris : Ernest leroux, 1901.
- _____ . **Le Cambodge III : Le groupe d'Angkor et l'histoire**. Paris : Ernest leroux, 1904.
- Boulbet, Jean et Bruno Dagens. **Les site archéologiques de la region du Bhnam Gulen(Phnom Kulen)**. Paris : Art asiatique, 1973.
- Cunningham, Alexander. **The Ancient Geography of India**. Varanasi : Indological Book House, 1963.
- Gupta, Parmanand. **Geographical names in ancient Indian inscriptions**. Delhi : Mayur Press, 1977.
- Huffman, Franklin E. "Thai and Cambodia - A Case of Syntactic Borrowing?" **Journal of the American Oriental Society** 93, 4 (Oct. - Dec., 1973) : 488-509.
- Lewitz, Saveros. "La toponymie Khmère." **Bulletin de l' École française d' Extrême-Orient** 53(2) (1967) : 375-452.
- Long Seam. **Dictionnaire du Khmer ancien : D' après les inscriptions du Cambodge du Vie.-VIIIe. Siècles**. Phnom Penh : Phnom Penh Printing House, 2000.
- Lunet de Lajonquière, E. **Inventaire descriptif des monuments du Cambodge I**. Paris : Ernest Leroux, 1902.
- _____ . **Inventaire descriptif des monuments du Cambodge II**. Paris : Ernest Leroux, 1907.
- _____ . **Inventaire descriptif des monuments du Cambodge III**. Paris : Ernest Leroux, 1911.
- Martini, François. "De la signification de BA et ME affixes aux noms de monuments khmèrs." **Bulletin de l' École française d' Extrême-Orient** 44 (1951) : 201-209.
- Pottier, Christophe. **Carte archeologique de la region d'Angkor Zone Sud**. Paris : Universite Paris III-Sorbonne Nouvelle Ufr Orient et Monde Arabe, 1999.
- Pou, Saveros. "Les noms de monuments Khmers." **Bulletin de l' École française d' Extrême-Orient** 78 (1991) : 203-225.
- _____ . "From Old Khmer Epigraphy to Popular Tradition : A Study in the Names of Cambodian Monuments." In **Southeast Asian Archaeology 1990 : Proceedings of the Third Conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists**, 7-24. Edited by Ian Glover. Hull: Centre for South-East Asian Studies, 1992.
- _____ . **Dictionnaire vieux Khmer – Français-Anglais**. Paris : Cedoreck, 1999.
- Terry G. Jordan and Lester Rowntree. **The Human Mosaic : A Thematic Introduction to Cultural Geography**. Harper & Row : New York, 1976.

ฐ ๑ ศาษ. **សាវតារកកកងភូមិសាស្ត្រខ្មែរ**. ភ្នំពេញ: បណ្ណាគារ 1968.

ឡុង សៀម. **ស្ថាបត្យកម្មខ្មែរ**. ភ្នំពេញ: ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ. 1997.